

**Els principis
professionals de
Francesc Manuel
de los Herreros
Schwager**

M. Neus Garcia
Ferrer
*IES Santa Maria
d'Eivissa / Extensió de
la Universitat de les
Illes Balears a Eivissa
i Formentera*

Educació i Cultura
(2002), 15:
7-13

Els principis professionals de Francesc Manuel de los Herreros Schwager

Francesc Manuel de los Herreros Schwager's professional beginnings

M. Neus Garcia Ferrer

IES Santa Maria d'Eivissa / Extensió de la Universitat de les Illes Balears
a Eivissa i Formentera

Resum

En aquest article identifiquem els factors, especialment els personals, que propiciaren que Francesc Manuel de los Herreros ocupàs, al segle XIX, els càrrecs de director i catedràtic de l'Institut Provincial de les Balears. Al costat de qualitats com una gran capacitat de treball, intel·ligència i tenacitat, en reconeixem d'altres que, en general, solen restar oblidades i que contribuïren de forma decisiva a conduir-lo a l'èxit professional.

Summary

In this article we identify the factors, specially the personal ones, that caused that Francesc Manuel de los Herreros became, in the nineteenth century, director and professor at the Local Institute of the Balearic Islands. Besides some qualities such as his working capacity, intelligence and tenacity, we should recognise many others which, in general, are usually forgotten and which contributed decisively to his professional success.

Tots sabem que Francesc Manuel de los Herreros fou director i catedràtic de Psicologia, Lògica i Filosofia Moral,¹ de l'Institut Provincial durant dècades; però, quin fou el camí que hagué de recórrer per arribar a ocupar aquests càrrecs? D'aquest període, prou aclaridor, tractem aquestes línies.

El 1836, Francesc Manuel de los Herreros Schwager, nascut a El Pedernoso (Cuenca), obtingué el seu primer destí docent a Maó.² Tenia tan sols dinou anys i ja estava

¹ El nom de l'assignatura, així com el contingut, variava segons els diversos plans d'estudis. Aquí ens referim a l'assignatura que consta al document: *Quadre de les assignatures que abraça l'ensenyament d'aquest Institut en el curs acadèmic de 1874 a 1875, amb expressió dels professors que les tenen al seu càrrec, caràcter amb què se n'ocupen i auxiliars nomenats per substituir-los en absències i malalties, d'acord amb allò previngut a l'article 5è de l'Ordre Circular expedida pel Ministre de Foment, amb data 20 de setembre de 1869, lligall 6.879, a l'Arxiu General de l'Administració.*

² *Full de Serveis i mèrits literaris de D. Francesc Manuel de los Herreros i Schwager, datat a Palma el 5 d'octubre de 1861, lligall C-14.866, TOP 31/14, 4.885/34, a l'Arxiu General de l'Administració.*

en possessió del títol de Batxiller en Filosofia.³ Es tractava d'una càtedra gratuïta d'Aritmètica i Geometria aplicades a les Arts, instal·lada i subvencionada per l'Ajuntament d'aquesta vila.⁴ No va cobrar pel seu treball cap tipus de remuneració econòmica. A l'època, no era infreqüent que els mestres i professors començassin la seva carrera docent ocupant llocs de feina de manera gratuïta. A canvi, es donaven a conèixer, adquirien una certa experiència i escrivien les primeres línies del seu currículum.

Tan sols va romandre un any, Francesc Manuel de los Herreros, en aquest primer destí a Maó. Marxà a Mallorca i començà a treballar com a oficial primer a la Diputació Provincial.⁵ Probablement, aquest destí li va permetre ocupar el càrrec de vocal i secretari de la Junta d'Estadística de les Balears,⁶ i donar a conèixer les seves aptituds.

El 1842, accedí al primer destí docent remunerat. Es tractava d'una de les places de professor de l'antiga Escola Normal Seminari de Mestres de les Balears. Impartí, fins a 1849, classes de Matemàtiques i Física, a les quals s'afegiren el 1846 les de Geografia. El 1842 assolí també el primer càrrec directiu, encara que sense cobrar cap tipus de salari. Fou nomenat secretari de la Comissió Superior d'Instrucció Primària de les Balears.⁷ Malgrat tot, seguí treballant com a oficial primer a la Diputació Provincial.⁸

Des de 1844, i de forma reiterada, començà a prendre part, com a jutge i qualque vegada com a president, dels tribunals d'exàmens per al títol de Mestre i Mestra d'Instrucció Primària i tribunal d'oposicions de Magisteri.⁹

Podem comprovar que els primers anys no foren tan fàcils com en un principi hauríem pogut suposar, i és que encara està vigent en molts de nosaltres la imatge estereotipada que, al segle XIX, totes les persones que tenien estudis superiors trobaven, ràpidament i sense haver de superar gaire obstacles, un lloc de feina de reconegut prestigi a la societat d'aleshores.

La seva gran oportunitat arribà el 1845, comptava vint-i-vuit anys. Fou nomenat director interí de l'Institut Provincial i professor substituït de Lògica. El càrrec de director

³ Aquesta dada l'hem extreta del document esmentat anteriorment. En altres documents consta que estava en possessió dels títols de Batxiller en Ciències i Llicenciat en Filosofia i Lletres. Vegi's: *Quadre de les assignatures que abraça l'ensenyament d'aquest Institut en el curs acadèmic de 1874 a 1875, amb expressió dels professors que les tenen al seu càrrec, caràcter amb què se n'ocupen i auxiliars nomenats per substituir-los en absències i malalties, d'acord amb allò previngut a l'article 5è de l'Ordre Circular expedida pel Ministre de Foment, amb data 20 de setembre de 1869*, lligall 6.879, a l'Arxiu General de l'Administració.

⁴ Anys després, Francesc Manuel de los Herreros contribuï a la instal·lació d'una Escola completa de Nàutica a Maó: el mes de setembre de 1854, la Junta de Comerç de Menorca elevà una instància a la Reina sol·licitant l'establiment d'una Escola completa de Nàutica a Maó. Aquesta proposta comptà amb l'informe favorable de la Diputació Provincial de Balears i del director de l'Institut provincial. Per Reial Ordre de 15 d'abril de 1855, el Govern donà llum verda a aquest projecte, amb la condició que havia d'entrar en funcionament el primer d'octubre de 1855.

Vegi's:

Còpia de l'Ofici dirigit pel Governador de Balears al Batlle i Ajuntament Constitucional de Maó, datat a Palma l'1 de maig de 1855, està firmat pel secretari, Benet Pons i Fàbregues, i té el vistiplau del batlle, Joan Mercadal, lligall 6.879, a l'Arxiu General de l'Administració.

⁵ *Boletín Oficial Balear*, núm. 1.483, dimarts 23 d'agost de 1842.

⁶ *Full de Serveis i mèrits literaris de D. Francesc Manuel de los Herreros i Schwager, datat a Palma el 5 d'octubre de 1861*, lligall C-14.866, TOP 31/14, 4.885/34, a l'Arxiu General de l'Administració.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Boletín Oficial Balear*, núm. 1.795, dijous, 15 d'agost de 1844.

⁹ *Full de Serveis i mèrits literaris de D. Francesc Manuel de los Herreros i Schwager, datat a Palma el 5 d'octubre de 1861*, lligall C-14.866, TOP 31/14, 4.885/34, a l'Arxiu General de l'Administració.

l'ocupà interinament fins que el 31 d'abril de 1849 fou nomenat amb caràcter definitiu. Pel que respecta a la càtedra de Lògica, el 15 de setembre de 1846 l'ocupà amb caràcter interí, i, el 28 d'octubre de 1847, en propietat. Romangué en aquesta càtedra fins el primer de desembre de 1857, en què passà a ocupar-ne una de Matemàtiques.¹⁰

Substitut, interí, definitiu: categories professionals que encara avui en dia estan vigents.

Cal centrar la nostra atenció en els esdeveniments que es produïren en la seva vida professional, just abans de ser nomenat director de l'Institut amb caràcter definitiu. A partir del 23 de març de 1847, fou individu de número de la Reial Societat Econòmica Mallorquina d'Amics del País. Un any després cedí a l'Institut una col·lecció d'invertebrats, minerals i fòssils, i, el 1849, adquirí dos armaris destinats al gabinet d'Història Natural¹¹ (aquestes donacions no eren del tot desinteressades, com ho demostra el fet que figurin com a mèrits als seus fulls de serveis i mèrits). Però el projecte més destacat fou la seva contribució a la instal·lació de l'Acadèmia Provincial de Ciències i Lletres, creada per RO de 28 de juny de 1848.¹² La tasca docent d'aquest centre es dirigí al públic adult amb conferències i debats, també s'hi impartiren classes nocturnes de matèries que no es donaven en aquella època a l'Institut.¹³ Al llarg dels cursos 1849-50 i 1850-51, Francesc Manuel de los Herreros hi impartí gratuïtament classes de Geometria i Mecànica aplicades a les Arts.¹⁴

Tots aquests mèrits culminaren amb l'obtenció de les places de catedràtic de Lògica (RO 28 d'octubre de 1847) i director (RO 31 d'abril de 1849) de l'Institut Provincial amb caràcter definitiu.¹⁵

A principis de la dècada dels cinquanta se succeeixen els nomenaments. Durant el curs 1850-51, ocupà el càrrec de director de l'Escola Normal i el curs següent l'ocupà de forma gratuïta; a més a més, hi féu classes de Matemàtiques i Dibuix Lineal.¹⁶ Quan l'Escola de Nàutica fou agregada a l'Institut Provincial (RD de 20 de setembre de 1850), Francesc Manuel de los Herreros passà a dirigir-la, impartint-hi classes de segon any de Matemàtiques i, per complement, de Cosmografia i Geografia Política.¹⁷ A partir del 23 de setembre de 1852, ocupà el càrrec de secretari de la Societat Mallorquina d'Amics del País.¹⁸

A la meitat de la dècada i abans de complir els quaranta anys, el seu prestigi professional estava ja prou consolidat. Fou requerit, aquesta vegada cobrant,¹⁹ des de 1854 fins a 1857, per ocupar el càrrec de vocal de la Comissió superior d'Instrucció Primària de

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ SUREDA GARCÍA, B. (1998). *L'educació a les Balears en el segle XIX*, Edicions Documenta Balear, Palma de Mallorca, pàg. 23.

¹⁴ *Full de Serveis i mèrits literaris de D. Francesc Manuel de los Herreros i Schwager, datat a Palma el 5 d'octubre de 1861*, lligall C-14.866, TOP 31/14, 4.885/34, a l'Arxiu General de l'Administració.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Suposam que va cobrar, perquè, al full de serveis esmentat, no consigna aquest servei a l'apartat de "Destins i comissions duts a terme gratuïtament en servei de l'ensenyament", com ho havia fet quan fou secretari els anys 1842, 1843 i 1845 d'aquesta mateixa institució.

les Balears, i, des de 1857, el de vocal de la Junta d'Instrucció Pública.²⁰ El 1857, fou designat vocal i secretari de la Comissió Auxiliar de les Balears, encarregada de donar publicitat dels productes agrícoles de les Illes a l'Exposició Agrícola del Regne.²¹ El 1857 i el 1860, ocupà el càrrec de vocal de la Junta Provincial del Cens de Població.²² Durant els cursos 1856-57 i 1857-58, s'encarregà de la càtedra de Matemàtiques a l'Escola Industrial de Palma; després de la seva supressió, passà a impartir classes d'Elements de Topografia a l'Institut provincial.²³

Resumint, els camins que conduïren Francesc Manuel de los Herreros Schwager a dirigir l'Institut provincial al llarg de dècades foren, per una part, la seva bona disposició a acceptar tots els càrrecs docents i directius que se li presentaven, encara que no estiguessin remunerats, d'aquesta manera adquiria experiència docent, iniciava o completava el seu currículum professional i donava a conèixer la seva vàlua com a professor.

Tampoc no podem oblidar el factor sort o oportunitat: quan es crearen nous centres educatius o es produïren canvis significatius dins el camp de la legislació educativa, ell tenia la titulació adequada, l'edat i l'experiència oportunes i estava convenientment relacionat. Així, el 1842, quan es creà l'Escola Normal de Mestres, ell hi accedí amb una plaça de professor, i quan, el 1845, fou aprovat el Pla Pidal i l'Institut passà a dependre de la Diputació i a regir-se per la legislació vigent, Francesc Manuel de los Herreros accedí als càrrecs de director i professor.

També hem d'afegir certes dosis d'intuïció per triar els treballs més adients, una bona capacitat per relacionar-se amb els altres, i una, més que evident, capacitat de reunir els mèrits oportuns per integrar el seu currículum; ja hem esmentat que la col·lecció d'invertebrats, minerals i fòssils i els armaris que cedí a l'Institut no eren cessions del tot desinteressades, atès que figuraven com a mèrits als seus fulls de serveis.

Finalment, cal destacar que era una persona intel·ligent, molt treballadora, tenaç i amb certes dosis d'ambició personal, atès que, una vegada a la dècada dels cinquanta, quan ja gaudia de prestigi professional, se seguí esforçant per continuar progressant en aquest àmbit.

---

²⁰ *Full de Serveis i mèrits literaris de D. Francesc Manuel de los Herreros i Schwager, datat a Palma el 5 d'octubre de 1861*, lligall C-14.866, TOP 31/14, 4.885/34, a l'Arxiu General de l'Administració.

²¹ *Ibídem.*

²² *Ibídem.*

²³ *Ibídem.*

Bibliografia

a) Llibres:

SUREDA GARCÍA, B. (1998). *L'educació a les Balears en el segle XIX*, Edicions Documenta Balear, Palma de Mallorca.

b) Butlletins Oficials:

— *Boletín Oficial Balear*, núm. 1.483, dimarts 23 d'agost de 1842.

— *Boletín Oficial Balear*, núm. 1.795, dijous, 15 d'agost de 1844.

c) Documents:

— *Full de Serveis i mèrits literaris de D. Francesc Manuel de los Herreros i Schwager, datat a Palma el 5 d'octubre de 1861*, lligall C-14.866, TOP 31/14, 4.885/34, a l'Arxiu General de l'Administració.

— *Còpia de l'Ofici dirigit pel Governador de Balears al Batlle i Ajuntament Constitucional de Maó, datat a Palma l'1 de maig de 1855, està firmat pel secretari, Benet Pons i Fàbregues, i té el vistiplau del batlle, Joan Mercadal*, lligall 6.879, a l'Arxiu General de l'Administració.

— *Quadre de les assignatures que abraça l'ensenyament d'aquest Institut en el curs acadèmic de 1874 a 1875, amb expressió dels professors que les tenen al seu càrrec, caràcter amb què se n'ocupen i auxiliars nomenats per substituir-los en absències i malalties, d'acord amb allò previngut a l'article 5è de l'Ordre Circular expedida pel Ministre de Foment, amb data 20 de setembre de 1869*, lligall 6.879, a l'Arxiu General de l'Administració.